

UDK : 331.45/.47 ; 368.023.33

KOLEKTIVNO OSIGURANJE ZAPOSLENIH - POJAM, NASTANAK, POTREBA ZAKLJUČIVANJA I TENDENCIJE U BUDUĆNOSTI -

Mr Vesna Bilbija

Apstrakt:

Osiguranje zaposlenih na radu obično je poznato kao kolektivno osiguranje, koje sprovodi poslodavac kod osiguravajućeg društva po izboru. U ovom radu je ukazano na osnovne pojmove i aspekte ove vrste osiguranja, kao i na to da je ovo osiguranje potreba, a ne samo obaveza poslodavca. Smisao ovog osiguranja jeste da se rizik nastupanja osiguranog slučaja i naknada štete prebace sa poslodavca na osiguravača koji za to prikuplja potrebna sredstva kroz premije. Osiguravajući zaposlene, poslodavac izbegava dodatno finansijsko opterećenje zbog naknade štete zaposlenom.

Privredni ambijent današnjice svakako je uslovio korenite promene i u oblasti povreda na radu i naknade štete zbog povrede na radu. Povodom Svetskog dana bezbednosti i zdravlja na radu, 28. aprila Međunarodna organizacija je posebno ukazala na činjenicu da se u poslednjih nekoliko godina znatno smanjio broj povreda na radu usled tradicionalnih rizika i opasnosti, ali da intenzivan ili dugotrajan stres i njime povezani dugoročni poremećaji povećavaju zabrinutost za zdravlje zaposlenih i traže novi pristup u njihovom prepoznavanju. Novi, drugačiji rizici i nove, drugačije povrede na radu već su tu. Na poslodavcima, osiguravajućim kućama i organizaciji obaveznog zdravstvenog osiguranja je da ih prepoznaju, zatim definišu i na odgovarajući način "savladaju".

Ključne reči: povreda na radu, profesionalno oboljenje, oboljenje u vezi sa radom, naknada štete, obavezno osiguranje zaposlenih, kolektivno osiguranje zaposlenih

UVODNE NAPOMENE

Međunarodna organizacija rada od 2003. godine ustanovila je 28. april za Svetski dan bezbednosti i zdravlju na radu, sa ciljem promocije globalnog sprečavanja povreda na radu i profesionalnog oboljenja. Od tada se, na međunarodnom nivou, pod okriljem MOR-a, ovaj dan doživljava kao dan kada treba

da se podigne svest o međunarodnoj bezbednosti i zdravlju na radu među sindikatima, organizacijama poslodavaca i predstavnicima vlade.

U tom smislu, Vlada Republike Srbije donela je Odluku o ustanovljavanju Dana bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji¹⁰⁵ i na taj način se pridružila obeležavanju Svetskog dana bezbednosti i i zdravlju na radu. Najaktivnije u organizovanju različitih akcija i kampanja su svakako sindikalne organizacije, koje širom sveta, koriste priliku da 28. aprila podsete na smrtno stradale i povređene radnike.

Međunarodna organizacija rada prihvata zajedničku odgovornost ključnih aktera (sindikati, organizacije poslodavaca, predstavnici vlade) i podstiče ih da promovišu bezbednost i zdravlje na radu i kulturu rada i da ispune svoje moralne obaveze i odgovornosti za sprečavanje smrtnih slučajeva, kao i teških povreda na radnom mestu i profesionalnih oboljenja, što omogućava zaposlenima da se bezbedno vrate u svoje domove i svoje porodice na kraju radnog dana. Kada su u pitanju povrede na radu, procene MOR-a pokazuju da svaki dan 6300 ljudi umre od posledica povrede na radu ili bolesti u vezi sa radom, što predstavlja 2,3 miliona smrtnih slučajeva u svetu godišnje. Takođe prema procenama MOR-a godišnje se dogodi 337 miliona akcidenata na radnom mestu¹⁰⁶.

Socijalna obezbeđenja zaposlenih postala su neophodna sa početkom masovne industrijske proizvodnje. U okvirima socijalnog obezbeđenja uvode se razne vrste osiguranja, među kojima je za zaposlene najznačajnije osiguranje od povrede na radu i profesionalnih oboljenja. Međunarodna organizacija rada u tome ima ključnu ulogu: osnov za uređivanje osiguranja od povreda na radu i profesionalnih oboljenja sadržan je u konvencijama MOR-a (br.102 i 121), koje promovišu dostojanstven rad u smislu podjednake mogućnosti za žene i muškarce da dobiju dostojanstven i produktivan posao u uslovima slobode i jednakosti, bezbednosti i ljudskog dostojanstva. Potvrđivanjem navedenih konvencija, naša država se obavezala da će svoje zakonodavstvo u oblasti socijalne zaštite uskladiti sa ciljevima tih konvencija¹⁰⁷.

ZAKONSKO REGULISANJE SOCIJALNIH OBEZBEĐENJA U REPUBLICI SRBIJI

Podimo od akta najviše pravne snage: Ustav Republike Srbije jemči pravo na rad, koje između ostalog, uključuje i pravo svakoga na bezbedne i zdrave uslove rada i potrebnu zaštitu na radu¹⁰⁸. Pravo zaposlenog na naknadu zarade u slučaju

¹⁰⁵ „Sl.glasnik RS ”, br. 17/10.

¹⁰⁶ dostupno na internet stranici: <http://www.minrzs.gov.rs/cms/sr/arhiva/saopstenja/371-28----->

¹⁰⁷ Božić-Trefalt, V.: *Osigurnaje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja radi obezbeđenja naknade štete*, dostupno na internet

stranici:http://www.politickiforum.org/index.php?vrsta=vesti&kategorija=&tekst=145&naredba=prikaz&br_stranice=3

¹⁰⁸ Ustav Republike Srbije („Sl.glasnik RS ”, br 98/2006) , čl. 60, st. 4,

privremene sprečenosti za rad, takođe je ustavno pravo iz oblasti socijalne zaštite¹⁰⁹.

Zakon o radu propisuje opštu zaštitu na sledeći način: Zaposleni ima pravo na bezbednost i zaštitu života i zdravlja na radu, u skladu sa zakonom. Zaposleni je dužan da poštuje propise o bezbednosti i zaštiti života i zdravlja na radu kako ne bi ugrozio svoju bezbednost i zdravlje, kao i bezbednost i zdravlje zaposlenih i drugih lica. Zaposleni je dužan da obavesti poslodavca o svakoj vrsti potencijalne opasnosti koja bi mogla da utiče na bezbednost i zdravlje na radu¹¹⁰.

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, propisana je obaveza poslodavca da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete. Takođe, utvrđeno je da finansijska sredstva za osiguranje zaposlenih padaju na teret poslodavca, a određuju se u zavisnosti od nivoa rizika od povređivanja, profesionalnog oboljenja na radnom mestu i radnoj okolini. Uslovi i postupci osiguranja od povreda na radu i profesionalnih oboljenja zaposlenih uređuju se zakonom¹¹¹. Procena rizika utvrđuje se aktom o proceni rizika¹¹².

Ovo osiguranje treba razlikovati od obaveznog socijalnog osiguranja zaposlenih koje podrazumeva zdravstveno, penziono i invalidsko osiguranje, koje je regulisano posebnim zakonima¹¹³. Tako, Zakonom o zdravstvenom osiguranju uređuju se prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja zaposlenih i drugih građana, obuhvaćenih obaveznim zdravstvenim osiguranjem, organizacija i finansiranje obaveznog zdravstvenog osiguranja, dobrovoljno zdravstveno osiguranje i druga pitanja od značaja za sistem zdravstvenog osiguranja. Zdravstveno osiguranje u Republici Srbiji je obavezno zdravstveno osiguranje i dobrovoljno zdravstveno osiguranje. Obavezno zdravstveno osiguranje obuhvata osiguranje za slučaj bolesti i povrede van rada i osiguranje za slučaj povrede na radu ili profesionalne bolesti¹¹⁴.

Iako osiguranje zaposlenih od povreda i bolesti na radu postoji i iako je Zakonom o zdravlju i bezbednosti na radu to propisano kao obaveza, poslodavci, koji smatraju da nije potrebno da osiguraju svoje zaposlene ne trpe nikakve sankcije ni kaznene, a ni one u smislu obavezne naknade materijalne i nematerijalne štete zaposlenom. Zakonom je normirana obaveza da osigura svoj radnike, ali je propušteno da se normiraju i sankcije za nesavesne poslodavce koji

¹⁰⁹ Ustav Republike Srbije, čl. 69. str. 3

¹¹⁰ Zakon o radu („Sl.glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09), čl. 80

¹¹¹ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Sl.glasnik RS”, broj 101/05), čl. 53

¹¹² Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 13.

¹¹³ Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl.glasnik RS”, broj 107/05, 109/05), Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Sl.glasnik RS”, br. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09, 101/10) i Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl.glasnik RS”, br. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11).

¹¹⁴ Zakon o zdravstvenom osiguranju, čl. 1,2,9.

ovu svoju obavezu prenebregnu¹¹⁵. To nije dobro ne samo za zaposlene, već ni za državu ni za društvo u celini, jer radna nesposobnost kao posledica povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, ne samo što dovodi do izgubljene dobiti za zaposlenog, poslodavca i državu, već predstavlja i veliki finansijski pritisak na socijalno i zdravstveno osiguranje¹¹⁶.

Osiguranje zaposlenih na radu obično je poznato kao kolektivno osiguranje, koje sprovodi poslodavac kod osiguravajućeg društva po izboru.

Ugovarač je, dakle, poslodavac, pravno lice ili preduzetnik koji istovremeno osigurava više lica - otud "kolektivno" osiguranje. Više lica koji su istovremeno osigurani su najpre zaposleni i članovi njihovih porodica. Što se tiče zaposlenih, kod ove vrste osiguranja, osiguranjem mogu biti obuhvaćeni zaposleni koji sa ugovaračem osiguranja imaju zasnovan radni odnos na neodređeno i određeno vreme, ali i zaposleni koji sa ugovaračem osiguranja imaju zasnovan dopunski radni odnos odnosno zaključen ugovor o delu (ugovor o povremenim i privremenim poslovima). Što se tiče članova njihovih porodica, kolektivnim osiguranjem su obuhvaćeni samo bračni drug i deca.

Uopšte, osiguranje lica se razlikuje od osiguranja imovine u svojim osnovnim karakteristikama: predmet osiguranja su život i zdravlje, odnosno telesni integritet osiguranika. Rizik obuhvaćen osiguranjem lica ostvaruje se na ličnosti osiguranika i ne može se izraziti kroz materijalnu vrednost¹¹⁷. Najčešća podela kod osiguranja upravo je ona koja kao kriterijum ima predmet osiguranja, pa imamo dve velike grupacije: osiguranje imovine i osiguranje lica. Pomenimo ovde naš Zakon o obligacionim odnosima¹¹⁸ koji u okviru odredbi o osiguranju lica razlikuje osiguranje života i osiguranje od nesrećnog slučaja¹¹⁹.

POJAM I POTREBA ZAKLJUČIVANJA KOLEKTIVNOG OSIGURANJA

Kolektivno osiguranje, kao jedno od najznačajnijih i danas u praksi najprisutnijih vrsta osiguranja lica od posledica nesrećnog slučaja, može se ugovoriti sa važnošću samo za vreme obavljanja zanimanja ili na 24 časa svuda i na svakom mestu. Najčešće, kolektivnim osiguranjem obezbeđuje se zaštita zaposlenih od posledica povreda zadobijenih na poslu i van posla, na putu od kuće do posla i od posla do kuće, na službenom putu, kao i zaštita njihovih porodica u slučaju smrti osiguranika kao posledice nesrećnog slučaja ili bolesti. Pod ovom zaštitom

¹¹⁵ Ilić, Zoran: *Osiguranje od posledica nesrećnog slučaja - osobnosti i osigurani slučajevi*, PRAVO-teorija i praksa, Novi Sad, god. XXVIII, br. 10-12, str. 146.

¹¹⁶ Bosanac, Radmila: *Obezbeđenje prava na osiguranje zaposlenih*, dostupno na stranici: <http://www.politika.rs/ubrike/Posao/Obezbedjenje-prava-na-osiguranje-zaposlenih.lt.htm>, 23.10.2008. godine

¹¹⁷ Uzelac, Ozren: *Pravni aspekti ugovora o osiguranju posmatrani u odnosu na druge slične ugovore*, PRAVO-teorija i praksa, Novi Sad, XXVIII godina, br. 7-9, str. 98.

¹¹⁸ Zakon o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93, 22/99 i 44/99, u daljem tekstu ZOO)

¹¹⁹ ZOO, čl. 942.

podrazumeva se novčana naknada u slučaju trajnog gubitka opšte radne sposobnosti - invaliditeta zaposlenog, prolazne nesposobnosti za rad zaposlenog, smrti usled bolesti ili nesrećnog slučaja. Neki osiguravači nude mogućnost poslodavcu da osigura i troškove lečenja, i to stvarne i nužne koji u toku lečenja od posledica nesrećnog slučaja padaju na osiguranika, i osiguranje dnevne naknade koja se u ugovorenom iznosu isplaćuje za vreme privremene sprečenosti osiguranika za rad.

Možemo razvrstati ove slučajeve i reći da kolektivno osiguranje zaposlenih ugovaraju poslodavci za svoje zaposlene i na taj način obezbeđuju novčane naknade za zaposlene i to za slučaj:

1. smrti usled nesrećnog slučaja;
2. smrti usled bolesti;
3. trajnog gubitka opšte radne sposobnosti - invaliditeta;
4. prolazne nesposobnosti za rad;
5. narušenja zdravlja koje zahteva lekarsku pomoć- troškovi lečenja.

Pod nesrećnim slučajem smatra se svaki iznenadni i od volje osiguranika nezavisni događaj koji, uglavnom delujući spolja i naglo na telo osigurnika, ima za posledicu njegovu smrt, potpuni ili delimični invaliditet, prolaznu nesposobnost za rad ili narušenje zdravlja koje zahteva lekarsku pomoć.

Osiguranje od nesrećnog slučaja, svakako može biti zaključeno kao individualano, ali mnogo veći društveni i socijalni značaj ima kolektivno osiguranje koje znači osiguravajuću zaštitu veće grupe osiguranika. Za punovažnost ugovora ne traži se pojedinačni pristanak svakog od osiguranih lica, mada se njime zasnivaju beneficije korisnicima koji nisu ugovorne stranke. Osiguranje se zaključuje, po pravilu, i bez prethodno obavljenog lekarskog pregleda.¹²⁰

Po pravilu, prilikom zaključivanja ugovora o kolektivnom osiguranja, poslodavac i osiguravač polisom obuhvata sve zaposlene ugovarača osiguranja - poslodavca, prema kadrovskoj evidenciji, bez spiska osiguranika. Osiguranje je, na taj način, na snazi za sve zaposlene od momenta zasnivanja do momenta prestanka radnog odnosa. Međutim, osiguranje je moguće ugovoriti i za sve ili određeni broj zaposlenih, prema spisku osiguranika, npr. spisak sa navedenim nazivima radnih mesta.

Najčešće se osigurane sume ugovaraju zasebno za sve ugovorene osigurane slučajeve i predstavljaju gornju granicu obaveze osiguravača. Ukoliko nastupi osigurani slučaj, osiguravajuće društvo u zavisnosti od ugovorenih pokrića, isplaćuje naknadu u visini:

1. Cele osigurane sume za slučaj smrti;
2. Cele osigurane sume za invalidnost u slučaju potpune invalidnosti;
3. Procenat osigurane sume za invalidnost, koji odgovara procentu delimične invalidnosti prema priloženoj lekarskoj dokumentaciji;

¹²⁰ Ilikić, Zoran: *Osiguranje od posledica nesrećnog slučaja - osobnosti i osigurani slučajevi*, str. 138.

4. Troškove lečenja koji padaju na teret osigurnika, a nastali su zbog nesrećnog slučaja;
5. Iznos dnevne naknade za svaki dan bolovanja zbog posledica nesrećnog slučaja do 200 dana u godini.

Važno je istaći da i kod ove vrste osiguranja dolazi do primene instituta karence. Karenca u osiguranju predstavlja period ili rok na početku ugovorenog trajanja osiguranja za vreme kojeg osiguravač nije u obavezi ako nastupi osigurani slučaj. Tako, dopunski uslovi najčepšće određena ograničenja kod ostvarenja prava na naknadu iz osiguranja kada je u pitanju smrt usled bolesti. Ukoliko se rizik smrti usled bolesti ostvari u toku prvih šest meseci trajanja ugovora o osiguranju, obaveza osiguravača se ograničava na 50% od ugovorene osigurane sume za smrt usled bolesti.

Ukazujući da uslovi u kojima radimo i živimo, a posebno na radnim mestima predstavljaju stalni izvor opasnosti nastanka povreda nesrećnim slučajem kao i raznih bolesti osiguravajuće kuće ulažu napor da ponude konkurentne uslove kolektivnog osiguranja zaposlenih. Urediti doktrinu poslovanja jedne osiguravajuće kompanije ujedno znači opredeliti se na one načine prodaje za koje menadžment smatra da će ostvariti najveći prihodovni impuls kompaniji uz iniciranje što manjeg broja šteta. Zapravo nigde u privrednim granama nije povezana prihodna strana sa rashodnom stranom, kako je to u osiguravajućoj industriji.¹²¹ Tržišno uređenje osiguranja doprinosi razvoju više vrsta prodajnih kanala, pomenimo neke: direktna prodaja, brokeri, višestruki agenti, bankoosiguranje, strukturna prodaja itd. Koji će prodajni kanal dominirati na pojedinom tržištu zavisi od više činilaca. Sigurno je da ona tržišta koja nisu institucionalno rešena ne mogu ostvariti puni zamah u razvoju pojedinih prodajnih kanala¹²².

KOLEKTIVNO OSIGURANJE U PRAKSI I TENDENCIJE U BUDUĆNOSTI

U praksi, kolektivno osiguranje se u prvom redu vezuje za zaposlene, njihovo obavljanje poslova na radnom mestu i nezgode koja im se može desiti na radu i u vezi sa radom.

Zaposleni koji je pretrpeo povredu na radu ili oboleo od profesionalne bolesti, za vreme bolovanja ima pravo na isplatu 100 posto prosečne zarade ostvarene u tri meseca koja prethode mesecu u kojem je nastupila privremena sprečenost za rad, a ova isplata ne može biti manja od minimalne zarade. Za sve druge slučajeve, tj. ako je privremeno sprečen za rad usled bolesti ili povrede van rada, zbog bolesti ili komplikacija u vezi sa održavanjem trudnoće, zbog propisane mere obavezne izolacije kao kliconoše ili zbog pojave zaraznih bolesti u njegovoj kolini, zbog nege bolesnog člana porodice pod uslovima utvrđenim zakonom i ako

¹²¹ Tepavac, R.-Stupar, D.: *Moderni principi prodaje osiguranja*, Osiguranje, nakanda štete o novi građanski postupci, Beograd 2011, str. 376.

¹²² vidi više: Tepavac, R.-Stupar, D.: *Moderni principi prodaje osiguranja*, str. 375-383.

je privremeno sprečen za rad jer je određen za pratioca bolesnog osiguranog lica upućenog na lečenje ili lekarski pregled u drugo mesto, odnosno dok boravi kao pratilac u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi, u skladu sa opštim aktom Republičkog zavoda visina naknade zarade koja se obezbeđuje iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i iz sredstva poslodavca iznosiće 65 posto od osnova za naknadu zarade.¹²³

Povredu na radu reguliše Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju na sledeći način¹²⁴:

Povredom na radu, smatra se povreda osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je osiguran, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma.

Povredom na radu smatra se i povreda prouzrokovana na način iz stava 1. ovog člana, koju osiguranik - zaposleni pretrpi pri obavljanju posla na koji nije raspoređen, ali koji obavlja u interesu poslodavca kod koga je zaposlen.

Povredom na radu smatra se i povreda prouzrokovana na način iz stava 1. ovog člana, koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mesta rada ili obrnuto, na putu preduzetom radi izvršavanja službenih poslova i na putu preduzetom radi stupanja na rad, kao i u drugim slučajevima utvrđenim zakonom.

Povredom na radu smatra se i oboljenje osiguranika koje je nastalo neposredno ili kao isključiva posledica nekog nesrećnog slučaja ili više sile za vreme obavljanja posla po osnovu koga je osiguran ili u vezi s njim.

Povredom na radu smatra se i povreda prouzrokovana na način iz st. 1. do 4. ovog člana, koju osiguranik pretrpi u vezi s korišćenjem prava na zdravstvenu zaštitu po osnovu povrede na radu i profesionalne bolesti.

Nadalje, povrede nastale učešćem u akcijama spasavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda ili nesreća, u vojnoj vežbi ili pri izvršavanju drugih obaveza iz oblasti odbrane, na radnom kampu ili sportskom ili proizvodnom takmičenju, kao i učešće na drugim poslovima koji su zakonom utvrđeni kao poslovi od opšteg interesa, smatraju se, takođe, povredom na radu¹²⁵.

Profesionalne bolesti, u smislu propisa o penzijskom i invalidskom osiguranju, su određene bolesti nastale u toku osiguranja kao posledica dužeg neposrednog uticaja poslova koje zaposleni obavlja i uslova rada na radnom mestu. Profesionalne bolesti, radna mesta, odnosno poslovi na kojima se te bolesti pojavljuju i uslovi pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima utvrđuju ministar nadležan za poslove penzijskog i invalidskog osiguranja i ministra nadležan za poslove zdravstva, a na predlog republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje¹²⁶.

¹²³ Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl. glasnik RS”, broj 107/05), čl. 96.

¹²⁴ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, čl. 22.

¹²⁵ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, čl. 23.

¹²⁶ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, čl. 24.

Kod povreda na radu, najviše pažnji izazivaju telesne povrede, lakše i teže. Posebno ugroženim smatraju se kategorije radnika u građevinarstvu. Poslednjih godina, građevinski radnici zapošljavaju se po ugovoru o delu, nekada i bez posebnog pismenog ugovora, jer je dovoljno za postojanje građevinskog preduzeća da bude registrovano u APR registru, sa jednim osnivačem i jednim direktorom, i uplaćenih 250 evra u dinarskoj protivuvrednosti. Uz to mnogi radnici su prilikom privatizacije društvenih preduzeća otpušteni kao tehnološki višak, da bi umesto njih posao obavljali drugi radnici po ugovoru o delu ili poslovno tehničkoj saradnji sa drugim preduzećima, bez dovoljnog obezbeđenja njihovih prava u slučaju povrede na radu, kao i prava na obavezno socijalno osiguranje i osiguranje za slučaj povrede na radu ili profesionalnog oboljenja¹²⁷. Srbija je u samom evropskom vrhu po broju povreda na radu, sa godišnjim prosekom od 40 poginulih i oko 1.000 teško povređenih radnika. U građevinarstvu ima najviše povreda i uvek je to polovina svih smrtnih povreda na radu, dok se godišnje evidentira i do 25.000 slučajeva lakših povreda¹²⁸. Ovde je problem u utvrđivanju statusa osiguranika-zaposlenog koji bi u zavisnosti od postojanja statusa osiguranika, ostvarili određena prava ili ne. Ukoliko je status osiguranika-zaposlenog utvrđen, pitanje postojanja povrede na radu u tim slučajevima se ne postavlja.

Sem lakših i težih telesnih povreda na radu, ista može nastati i ukoliko fizičke povrede izostanu, odnosno povreda na radu može da se ogleda u pretrpljenom psihičkom bolu i strahu. U slučaju kada je poslodavac putem zaključenja polise obaveznog osiguranja zaposlenih obezbedio zaštitu od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom da li je, imajući u vidu postojeću definiciju povrede na radu, ovom polisom obuhvaćen pretrpljen veliki bol i strah? Na primer, slučaj kada u prodavnicu, trafikku ili poštu u vreme radnog vremena, maskirani naoružani napadač iskoristi momenat od nekoliko minuta kada u nekom od tih objekata nije bilo kupaca tj. korisnika i preteći pištoljem, prinudi kasirku, prodavačicu ili šalterskog radnika da mu preda novac sa kojim trenutno radi. Podsetimo da sem naknade štete od osiguravača sa kojim je poslodavac zaključio polis kolektivnog osiguranja zaposlenih na radu, zaposleni koji je pretrpeo povredu na radu ili oboleo od profesionalne bolesti, za vreme bolovanja ima pravo na isplatu 100 posto prosečne zarade ostvarene u tri meseca koja prethode mesecu u kojem je nastupila privremena sprečenost za rad, a ova isplata ne može biti manja od minimalne zarade. Međutim, ukoliko situacija iz navedenog primera, tačnije njome izazvano stanje kod osiguranika ne bude priznato kao povreda na radu i zaposleni ne dobije Izveštaj o povredi na radu overen od strane nadležne filijale zdravstvenog osiguranja, visina naknade zarade koja se obezbeđuje iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i iz sredstva

¹²⁷ Bosanac, Radmila: *Obezbeđenje prava na osiguranje zaposlenih*, dostupno na stranici: <http://www.politika.rs/ubrike/Posao/Obezbeđenje-prava-na-osiguranje-zaposlenih.lt.htm>, 23.10.2008. godine

¹²⁸ dostupno na internet stranici: <http://www.minrzs.gov.rs/cms/sr/arhiva/saopstenja/371-28----->

poslodavca iznosiće 65 posto od osnova za naknadu zarade i neće moći da ostvari naknadu štete od Osiguravača. Izostaje, dakle ipravo na naknadu štete iz polise kolektivnog osiguranja zaposlenih i pravo na isplatu 100 posto prosečne zarade¹²⁹.

Najnovije tendencije u budućnosti ne idu na ruku radnicima.

Naime, sa gore navedenim odredbama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, kose se izmene Zakona o zdravstvenom osiguranju iz 2011. godine, koje između ostalog, predviđaju:

Povreda na radu, u smislu ovog zakona, je svaka povreda, oboljenje ili smrt nastala kao posledica nesreće na poslu, odnosno kao posledica svakog neočekivanog ili neplaniranog događaja, uključujući i akt nasilja koji je nastao usled rada ili je povezan sa radom i koji je doveo do povrede, oboljenja ili smrti osiguranika koja je nastupila odmah ili u periodu od 12 meseci od dana nastanka povrede na radu.

Pod povredom na radu u smislu stava 4. ovog člana ne podrazumevaju se profesionalna oboljenja, kao i povrede pri dolasku, odnosno povratku sa posla¹³⁰.

Opravdanja za sužavanje definicije povrede na radu, odnosno profesionalnog oboljenja u nadležnom ministarstvu ticala su se harmonizacije sa definicijama Svetske zdravstvene organizacije i MOR-a prema kojima se povredom na radu smatra samo ona koja je nastala u procesu rada.

Jasno, sindikalne organizacije su se prve oglasile povodom usvojenih izmena sa stavom da iste predstavljaju ustupak poslodavcima. Iako ne spore potrebu harmonizacije pravnog sistema sa savremenim pravnim sistemima u ovoj oblasti, sindikalne organizacije ističu da profesionalna oboljenja i povrede na radu pri dolasku, odnosno povratku sa posla nisu tako česte, tačnije da se u proseku događaju jednom u nekoliko godina, tako da se postavlja pitanje humanosti u odnosu poslodavac-radnik, te da je ovo pitanje moglo biti rešeno kolektivnim ugovorima, a ne izmenama Zakona¹³¹.

OBAVEZE POSLODAVCA U SLUČAJU POVREDA NA RADU, PROFESIONALNIH OBOLJENJA I OBOLJENJA U VEZI SA RADOM ZAPOSLENOG

Kako je rečeno, Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, propisana je obaveza poslodavca da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete. Isti Zakon dalje uređuje da je poslodavac dužan da vodi i čuva evidencije o radnim mestima sa povećanim rizikom, zaposlenima raspoređenim na radna mesta sa povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta,

¹²⁹ Vidi više: Bilbija, Vesna: *Naknada štete iz obaveznog osiguranja zaposlenih od povreda na radu*, Osiguranje, naknada štete o novi građanski postupci, Beograd 2011, str. 281-287.

¹³⁰ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju („Sl.glasnik RS”, br. 57/2011), čl. 9.

¹³¹ Sindikat Nezavisnost, predsednik Branislav Čanak, dostupno na stranici:

<http://www.rts/page/stories/sr/story/1>

25/Dru%C5%A1tvo/94248/Nova+definicija+povrede+na+radu.html, 30.05.2012.

povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i bolestima u vezi sa radom, zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad, opasnim materijam koje koristi u toku rada, izvršenim ispitivanjima radne okoline, izvršenim pregledima i ispitivanjima opreme za rad i sredstva i opreme za ličnu zaštitu na radu, prijavama nastanka smrtnih, teških ili kolektivnih povreda na radu, povredu na radu zbog koje zaposleni nije sposoban da radi više od tri uzastopna dana, kao i opasnu pojavu koja bi mogla da ugrozi bezbednost i zdravlje zaposlenih¹³².

Poslodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 časa od nastanka, usmeno i u pismenoj formi prijavi nadležnoj inspekciji rada i nadležnom organu za unutrašnje poslove svaku smrtnu, tešku ili kolektivnu povredu na radu, povredu na radu zbog koje zaposleni nije sposoban da radi više od tri uzastopna dana, kao i opasnu pojavu koja bi mogla da ugrozi bezbednost i zdravlje zaposlenih, kao i da najkasnije u roku od tri uzastopna radna dana od dana saznanja prijavi nadležnoj inspekciji rada profesionalno oboljenje, odnosno oboljenje u vezi sa radom zaposlenog¹³³. Izveštaj o povredi na radu i profesionalnom oboljenju, odnosno oboljenju u vezi sa radom koji se dogode na radnom mestu, poslodavac dostavlja zaposlenom koji je pretrpeo povredu, odnosno koji je oboleo i organizacijama za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje¹³⁴. Na saradnju i učestvovanje u donošenju zajedničkih stavova o pitanjima unapređivanja bezbednosti i zdravlja na radu, na staranje o razvoju i unapređivanju opšte kulture bezbednosti i zdravlja na radu, sem poslodavca zakon je obavezao i sindikate, osiguravajuća društva, organizacije nadležne za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje¹³⁵.

Izveštaj o povredi na radu?

Zakon je odredio da će ministar nadležan za poslove rada propisati sadržaj i način obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi sa radom¹³⁶. U tom smislu Pravilnikom o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi sa radom¹³⁷ propisuje se sadržaj i način izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi sa radom koji se dogode na radnom mestu¹³⁸.

Obrazac izveštaja o povredi na radu (Obrazac 1), Obrazac izveštaja o profesionalnom oboljenju (Obrazac 2) i Obrazac izveštaja o oboljenju u vezi sa radom (Obrazac 3) odštampani su uz pravilnik i čine njegov sastavni deo¹³⁹.

Izveštaj o povredi na radu sadrži podatke o poslodavcu; podatke o licu određenom za bezbednost i zdravlje na radu kod poslodavca; podatke o

¹³² Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 49, st 1.

¹³³ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 50.

¹³⁴ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 51. st. 1.

¹³⁵ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 52. st.1.

¹³⁶ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, čl. 51. st. 2.

¹³⁷ Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu („Sl.glasnik RS”, br. 72/06, 84/06, u daljem tekstu Pravilnik)

¹³⁸ Pravilnik, čl. 1.

¹³⁹ Pravilnik, čl. 5.

zaposlenom koji je pretrpeo povredu na radu; podatke o njegovom neposrednom rukovodiocu, podatke o radnom mestu i poslovima zaposlenog koji je pretrpeo povredu na radu i vremenu i mestu nastupanja njegove povrede na radu; podatke o očevicu; podatke o povredi na radu i merama bezbednosti i zdravlja na radu koje su primenjivane na radnom mestu na kojem je zaposleni koji je pretrpeo povredu na radu radio, nalaz i mišljenju lekara koji je prvi pregledao zaposlenog koji je pretrpeo povredu na radu¹⁴⁰.

Skoro identične podatke sadrži Izveštaj o profesionalnom oboljenju, odnosno Izveštaj o oboljenju u vezi sa radom (podaci o poslodavcu, licu određenom za bezbednost i zdravlje na radu kod poslodavca, o neposrednom rukovodiocu, o radnom mestu, poslovima i vremenu koje je oboleli od profesionalnog oboljenja, odnosno oboleli proveo na radu na tim poslovima itd.). Obzirom da se radi o profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi sa radom ova dva izveštaja, logično, ne sadrže podatke o očevicu, a umesto nalaza i mišljenju lekara koji je prvi pregledao zaposlenog koji je pretrpeo povredu na radu, pomenuta dva izveštaja predviđaju nalaz i mišljenje zdravstvene ustanove koja je utvrdila postojanje profesionalnog oboljenja, odnosno oboljenja u vezi sa radom lekara koji je prvi pregledao zaposlenog koji je pretrpeo povredu na radu.¹⁴¹

Poslodavac je dužan da pomenute izveštaje popuni u pet primeraka na odgovarajućem obrascu i to odmah, a najkasnije u roku od 24 časa od časa saznanja da je došlo do povrede na radu, profesionalnog oboljenja ili oboljenja. Nakon što neposredno upiše sve propisane podatke, poslodavac ima obavezu da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa od časa upisa podataka, svih pet primeraka izveštaja dostavi zdravstvenoj ustanovi u kojoj je izvršen pregled povređenog, odnosno obolelog zaposlenog, a radi unošenja u sadržinu izveštaja nalaza i mišljenja lekara, odnosno zdravstvene ustanove. Lekar, odnosno zdravstvena ustanova ima obavezu da u roku od dva dana od dana prijema izveštaja, u izveštaj upiše nalaz i mišljenje lekara i najkasnije ga narednog dana dostavlja poslodavcu.¹⁴²

Izveštaj sa upisanim svim traženim odacima, kao i sa upisanim nalazom i mišljenjem lekara, odnosno zdravstvene ustanove, poslodavac u roku od dva dana od dana prijema potpunog izveštaja, dostavlja nadležnoj filijali Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje. Nadležna filijala overava svih pet primeraka izveštaja, dva primerka zadržava za svoje potrebe, a ostale primerke vraća poslodavcu. Poslodavac po jedan primerak overenog izveštaja dostavlja zaposlenom i organizaciji nadležnoj za penzijsko i invalidsko osiguranje preko Uprave za bezbednost i zdravlje na radu, a jedan primerak zadržava za svoje potrebe.¹⁴³

¹⁴⁰ Pravilnik, čl. 2.

¹⁴¹ Pravilnik, čl. 3-4.

¹⁴² Pravilnik, čl. 6.

¹⁴³ Pravilnik, čl. 7.

Napomenimo na kraju da su Zakonom o bezbednosti i zdravlju predviđene kaznene odredbe¹⁴⁴, među kojima je za neizvršavanje obaveze prijavljivanja nastalih povreda na radu ili profesionalnog oboljenja nadležnoj inspekciji rada, odnosno nedostavljanje propisanih izveštaja nadležnim organizacijama i povređenom, odnosno obolelom zaposlenom, utvrđena je prekršajna odgovornost i novčana kazna za poslodavca.

ZAKLJUČAK

O tome da je nezaposlenost, ekonomski problem broj jedan u Republici Srbiji postoji saglasnost svih, bez izuzetka: onih koji vode Republiku Srbiju, onih koji se nalaze u opoziciji, ekonomskih stručnjaka, šire javnosti. Svedoci smo postojanja ovog problema i u razvijenim zemljama Evrope. Radno mesto je privilegija. Ako ima radno mesto, građanin Republike Srbije ništa više od toga ne traži. Činjenica da mnogi rade sa minimalnom ili nikakvom zaradom, približava nas onoj Marksovoj da je radnik roba koja, ako ima sreće, nađe kupca. Ovakva realnost plaši. Još više plaši mirenje i prihvatanje iste.

Kolektivno osiguranje u takvoj situaciji deluje kao luksuz. Sigurna zarada, putni troškovi, topli obrok, pravo na dnevni, nedeljni i godišnji odmor - odlike su savršenog radnog mesta u Republici Srbiji. Novčana naknada u slučaju trajnog gubitka opšte radne sposobnosti - invaliditeta zaposlenog, prolazne nesposobnosti za rad zaposlenog, smrti usled bolesti ili nesrećnog slučaja koju ostvaruje zaposlni u slučaju kada je poslodavac zaključio polisu kolektivnog osiguranja je nešto što sami zaposleni doživljavaju kao poklon, a ne svoje pravo.

Kolektivno osiguranje zaposlenih od posledica nesrećnog slučaja (nezgode) je jedna vrsta osiguranja od posledica nezgode koje je specifično je po tome što obezbeđuje naknadu iz osiguranja ukoliko se realizuje neki od unpared ugovorenih osuguranih slučajeva na najznačajnijem predmetu osiguranja - čovekovoj ličnosti. Budući da je ljudski život ekonomski nemerljiv i nema materijalnu vrednost, svrha ove vrste osiguranja nije naknada pretrpljene štete. Sistematično zakonsko normiranje ove vrste osiguranja, a zatim i primena od strane svih relevantnih činilaca u tom odnosu, značilo bi investiranje i očuvanje ljudskog kapitala. Specifičnost ljudskih resursa ogleda se u tome da samo oni mogu staviti u funkciju sve umne, fizičke i sve druge potencijale sa kojima raspolažu i samo oni imaju sposobnost razvoja i napređivanja, što nas navodi na sledeći zaključak: ako su svi resursi važni - ljudski resurs je najvažniji.

Ulaganje u ljudski potencijal je najisplativije ulaganje. I to je realnost koja ne plaši, već motiviše i budi nadu.

LITERATURA:

¹⁴⁴ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, 69-75.

1. BABIĆ, Ilija: *Pretpostavke odgovornosti za štetu*, Osiguranje, nakanda štete o novi građanski postupci, Beograd 2011.
2. BILBIJA, Vesna: *Naknada štete iz obaveznog osiguranja zaposlenih od povreda na radu*, Osiguranje, nakanda štete o novi građanski postupci, Beograd 2011.
3. ILKIĆ, Zoran: *Osiguranje od posledica nesrećnog slučaja - osobnosti i osigurani slučajevi*, PRAVO-teorija i praksa, Novi Sad, god. XXVIII, br. 10-12.
4. PETROVIĆ, Z.-PETROVIĆ, N.: *Naknada štete - odgovornost i naknada štete zbog povrede fizičkog integriteta*, Beograd 2006.
5. SALMA, Jožef: *Obligaciono pravo*,
6. TEPAVAC, R.-STUPAR, D.: *Moderni principi prodaje osiguranja*, Osiguranje, nakanda štete o novi građanski postupci, Beograd 2011.
7. UZELAC, Ozren: *Pravni aspekti ugovora o osiguranju života posmatrani u odnosu na druge slične ugovore*, PRAVO-teorija i praksa, Novi Sad, god. XXVIII, br. 7-9.

Propisi:

Ustav Republike Srbije („Sl.glasnik RS”, br 98/2006)

Zakon o radu („Sl.glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09)

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Sl.glasnik RS”, broj 101/05)

Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl.glasnik RS”, broj 107/05, 109/05),

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Sl.glasnik RS”, br. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09, 101/10)

Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl.glasnik RS”, br. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11)

Zakon o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Sl. list SRJ”, br. 31/93, 22/99 i 44/99)

Internet izvori:

www.minrzs.gov.rs

www.politickiforum.org

www.politika.rs

www.naslovi.net

www.rts.rs

COLLECTIVE INSURANCE OF EMPLOYEES
- BASIC CONCEPTS, ORIGIN, THE NECESSITY OF CONCLUDING AND
TRENDS IN THE FUTURE -

Mr Bilbija Vesna

Abstract: Insurance of the employees at work is usually known as group insurance, which is contracted by the employer with the insurance company of his choice. In this paper, the basic concepts and aspects of this kind of insurance shall be pointed out, as well as to the fact that this insurance is a necessity and not just an obligation of the employer. The purpose of this insurance is to transfer the risk of the insured case and the compensation of damages from the employer to the insurance company which collects the necessary funds for such purposes through the premiums. Through the insurance of his employees, the employer avoids additional financial strain caused by the compensation of the damages of the employee.

By the Law of safety and health at work, the obligation of the employer to insure his employees against the work related injuries, professional illnesses and work related illnesses is regulated for the purpose of compensation of damages. However, the Law does not standardize any consequences for the employers who ignore the above mentioned obligation.

Systematic legislative standardization of this kind of insurance and then its application by all the relevant factors in the relation would mean investing and preservation of the human capital, and investing in human potential always pays off in the end.

Key words: injuries, occupational disease, a disease related to work, compensation, compulsory insurance of employees, collective insurance of employees